

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete

Att leva i en magisk värld

En litteraturstudie om synen på magi hos tre framstående neopaganistiska författare

Författare: Jaqueline Blomstrand

Handledare: Johan Adetorp

Examinator: Torsten Löfstedt

Termin: HT18-VT19

Ämne: Religionsvetenskap

Nivå: Kandidat

Kurskod: 2RKÄ2E

Abstract

Title: To live in a magical world: a literature study of three influential Neopagan authors' views of magic

Author: Jaqueline Blomstrand

Supervisor: Johan Adetorp

Linneaus University

The purpose of this essay is to study the pluralism of notions of magic and magic ritualization by doing an analysis of three influential books by three Neopagan authors. The works that were used as material for this essay were *Witchcraft today* by Gerald Gardner, *Wicca* by Scott Cunningham and *Instant Magick: Ancient wisdom, modern spellcraft* by Christopher Penczak. The study answers two main questions: Which views on magic does each author express, regarding what magic is and how it should be practiced? How can each author's views on magic be explained by studying the society the author lived in and the Neopagan traditions he came into contact with? For this study, I have been inspired by Åsa Trulsson and Catherine Bell. I use Bell's concept of *ritualization* in order to provide a perspective where the practitioner is put in the center of attention, not the ritual itself.

This essay showed that the authors' views of magic and how it should be practiced can be explained by studying the societies they lived in as well as which Neopagan tradition they belonged to. Gardner has a much more rigid view on what magic is and how it should be exercised, compared to Cunningham and Penczak, which can be explained by the more traditional view on religion and ritual that existed during Gardner's life, and his wish to legitimize the tradition he presented to the world. Furthermore, this essay shows that Gardner has influenced both Cunningham and Penczak, who have also been influenced by more diverse traditions than Gardner, such as Kabbalah, Reiki et cetera. This more diverse inspiration from other traditions also explains the differences between Gardner and the other two authors.

Key words: Neopagan, magic, rituals, ritualization

Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION	2
1.1 INLEDNING.....	2
1.2 BAKGRUND.....	2
1.2.1 (Neo)Paganism	3
1.2.2 Neopaganistisk häxkonst.....	4
1.3 TIDIGARE FORSKNING.....	4
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
2.1 SYFTE	8
2.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	8
2.2.1 Huvudfrågeställningar:.....	8
2.2.2 Arbetsfrågeställningar	9
3. TEORETISKA ANKNYTNINGAR	9
4. MATERIAL.....	10
4.1 PRESENTATION AV MATERIAL	10
4.1.1 Gerald Gardner: <i>Witchcraft today</i> (1954).....	10
4.1.2 Cunningham: <i>Wicca: A Guide for the Solitary Practitioner</i> (1988).....	11
4.1.3 Christopher Penczak: <i>Instant Magick: ancient wisdom, modern spellcraft</i> (2005)	11
4.1.4 Motivering av urval.....	12
5. METOD.....	13
5.1 AVGRÄNSNINGAR	14
6. ANALYS OCH DISKUSSION	14
6.1 FÖRFATTARNAS DEFINITION AV MAGI.....	15
6.2 FÖRFATTARNAS SYN PÅ VERKTYG I MAGIUTÖVNING	16
6.3 FÖRFATTARNAS SYN PÅ RITUALISERING OCH MAGI	18
6.4 INDIVIDENS UPPLEVELSE UNDER UTÖVNING AV MAGI.....	21
6.5 FÖRKLARINGAR TILL FÖRFATTARNAS ÅSIKTER OM MAGI	22
6.5.1 Samhällskontextuella förklaringar.....	22
6.5.2 Traditionskontextuella förklaringar.....	24
7. DIDAKTISK DISKUSSION	27
8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
8.1 LITTERATUR	29
8.2 ELEKTRONISKA KÄLLOR.....	30

1. Introduktion

1.1 Inledning

I mina möten med skolelever har jag mött en utbredd syn på att religion innebär stränga regler och besök i heliga byggnader, trots att alternativa övertygelser, som exempelvis Wicca, har börjat synas i populärkulturen.¹ Denna nya sorts religiositet, som brukar kallas New Age, har spridit sig som ringar på vattnet runt om i världen. Modern häxkonst är en del av denna nya religiositet, som nu har börjat flytta sig från undanskymda bokhyllor till populärkulturen. I neopaganismens epicentrum står ett mycket intressant fenomen: magi. I en allt mer individualiserad värld kan magi ses som ännu ett uttryck på den ökade tilltron till den egna individens kraft att förändra sitt liv. Bland självhjälpsböcker och bortslängda gymkort gör nu pentagram och kristaller sitt intåg. Sedan ett antal år tillbaka har den akademiska världen fått upp ögonen inför detta spännande fenomen. Denna uppsats är ett naturligt nästa steg inom forskningsområdet, där jag undersöker mångfalden av syner på magi genom att studera tre paganistiska författares syn på magi utifrån tre av deras verk. De syner på magi som framkommer i dessa böcker förklaras sedan utifrån den kontext som författarna levde och verkade i. Med kontext åsyftas både den idétradition de själva sade sig tillhöra, de idétraditioner de medvetet eller omedvetet fått inspiration ifrån, samt det samhälle de levde i. I denna uppsats studeras därmed författarnas övertygelse utifrån ett socialt och kontextuellt perspektiv.

Utöver att göra detta bidrag till fältet, avslutar jag denna uppsats med en diskussion kring varför neopaganism och magi är relevant för svenska elever. Jag ger även förslag på hur lärare rent praktiskt kan inkorporera detta i sin undervisning.

1.2 Bakgrund

I detta kapitel gör jag en översiktlig presentation av den grupp som är i fokus för denna undersökning: utövande paganister idag, eller neopaganister som de även kallas. Det finns ingen exakt avgränsning mellan dessa två begrepp som är allmänt använda i forskningen idag, vilket tydliggörs i detta kapitel då de författare som här hänvisas till inte använder samma

¹ Exempelvis tv- serierna *Sabrina*, *The Vampire Diaries*, *Buffy the Vampire slayer*

begrepp trots att alla syftar på människor som utövar paganism idag. I denna uppsats väljer jag att utgå från begreppet neopaganism, då jag anser att det bättre tydliggör det faktum att den grupp jag studerar praktiserar en modern sorts paganism och inte tillhör samma grupp som begreppet historiskt har syftat på.²

1.2.1 (Neo)Paganism

I *Consecrating the Sacred: Ritual Creativity and Practice Among Women in Contemporary Europe*, kartlägger Åsa Trulsson New Age- rörelsen och dess subgrupper. Enligt Trulsson ser majoriteten av forskarvärlden paganism som en specifik grupp inom New Age. Hon menar vidare att de flesta särskiljer paganismen på grund av att denna subgrupp ofta har en hårdare organisation. Likheter ligger i att utövarna utgår från självet, det vill säga den egna individen, i sin tro och praktik. Trulsson poängterar att paganister, trots sitt värdesättande av individualitet, ofta tenderar att lyda under ett hierarkiskt system när de praktiserar tillsammans i grupp. Trulsson hänvisar till Susan Greenwood, som enligt henne menar att utövare blir del av ett system med exempelvis översteprästinor och överstepräster, samt då de ofta följer en viss tradition (exempelvis den som skapades av Gerald Gardner).³ Slutligen poängterar Trulsson att de flesta paganister idag inte vill ses som en del av New Age- rörelsen.⁴

Som nämnts ovan är det inte helt oproblematiskt att använda begreppet paganism eller neopaganism. I *The Triumph of the Moon: A History of Modern Pagan Witchcraft* skriver Ronald Hutton om diskussionen om ordet *pagan*. Det har hävdats att denna term har under historien använts som benämning för ickekristna på ett nedvärderande sätt. Hutton håller dock med Pierre Chuvin, som hävdar att begreppet har sitt ursprung i ordet *pagani*, som använts om människor som helt enkelt levde efter den gamla religionen (det vill säga: gammal religion i förhållande till de ”nya”, i en tid då nya religioner hade börjat få fäste, exempelvis kristendomen).⁵

Organisationen *Pagan Federation International* beskriver paganism som en uråldrig, naturorienterad och polyteistisk religion som både praktiseras i grupper och av enskilda individer. Paganism beskrivs som ett paraplybegrepp som innefattar många olika sätt att

² Mer om detta skriver Ronald Hutton, se *The Triumph of the Moon: A History of Modern Pagan Witchcraft*

³ Trulsson, Åsa (2010). *Cultivating the sacred: ritual creativity and practice among women in contemporary Europe*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2010, s. 40-41

⁴ Trulsson (2010), s. 41

⁵ Hutton (2001) [1999], s. 4

praktisera.⁶ Värt att notera är att denna organisation därmed använder termen paganism, inte neopaganism.

I *Spöken, medier och astrala resor: övernaturliga upplevelser, folktro och alternativa världsåskådningar i våra dagars Sverige* beskriver Per-Anders Östling neopaganism som en upplevelsebaserad religion, där individens upplevelser står i centrum. Författaren sammanfattar neopaganismen som en naturbaserad religion, där ” [...] ekologi, kultur, samhälle och religion tillsammans utgör en enhet [...]”.⁷ Östling berättar vidare att ett utmärkande drag för neopaganismen är hur utövare legitimerar den genom att påstå att traditionen är betydligt äldre än exempelvis kristendomen.⁸

1.2.2 Neopaganistisk häxkonst

Neopaganistisk häxkonst är ännu en subgrupp i neopaganismen som helhet. Vad neopaganistisk häxkonst är och vilka grupper som ska omfattas av detta samlingsbegrepp är omtvistat. Exempelvis menar Ethan Doyle White menar att den neopaganistiska häxkonsten framförallt består av Wicca, men han nämner också att det finns andra neopaganistiska grupper som också identifierar sig som häxor.⁹ Även andra författare utvidgar begreppet till att omfatta fler häxor än wiccaner.¹⁰ I denna uppsats väljer jag att definiera neopaganistisk häxkonst i överensstämmelse med White och ser därmed på neopaganistisk häxkonst som en praktik som inte enbart är Wicca. Med andra ord arbetar jag efter antagandet att alla neopaganistiska häxor inte definierar sig som wicca.

1.3 Tidigare forskning

I dagsläget finns det gott om forskning gällande magi, då främst om magi i den tidiga kristendomen och magi långt tillbaka i historien. Däremot finns det tyvärr mindre forskning om magi inom neopaganism. I denna översikt har jag valt att exkludera all den forskning som finns om häxprocesserna och annan forskning som enbart utgår från ett historiskt perspektiv, då dessa har en svag anknytning till dagens neopaganistiska häxkonst. Vidare har jag valt att

⁶ <http://www.paganfederation.org/what-is-paganism/>

⁷ Östling, Per-Anders, *Spöken, medier och astrala resor: övernaturliga upplevelser, folktro och alternativa världsåskådningar i våra dagars Sverige*, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala, 2012, s. 141

⁸ Östling (2012), s. 142

⁹ White, Doyle Ethan, “Devil’s Stones and Midnight Rites: Megaliths, Folklore, and Contemporary Pagan Witchcraft”, *Folklore*, 125:1, 60-79, 2014, s. 60

¹⁰ Bland andra Hutton (2001) [1999] s. 3ff

inte belysa forskning om magi som inte praktiseras inom neopaganismen, exempelvis magisk praktik inom afrikanska stammar.

En artikel som trots sin höga ålder här är relevant, är "The Magic of Secrecy" av antropologen Tanya Marie Luhrmann. Artikeln bygger på författarens antropologiska fältarbete. Syftet var att undersöka hur hemlighållandet av gruppernas kunskap påverkade deras tro, mer specifikt havandet av hemlig kunskap, hemlighållandet av gruppen samt påståendet att de har ett hemligt sätt att nå kunskap som ingen utanför gruppen har.¹¹ Författarens slutsatser är att hemlighållandet av magisk kunskap fyller flera funktioner för utövaren: att hemlighålla information från omvärlden skapar en känsla av gemenskap inom gruppen, då de upplever att de vet någonting som ingen annan vet. Utöver detta skapas en vördnad och respekt för kunskapen, som utövarna måste anstränga sig för att få tillträde till. Detta gör att kunskapen, när medlemmen väl har fått den, värderas högre än om kunskapen varit lättillgänglig.¹²

Ett av de största namnen inom forskningsfältet är Joanne Pearson, som har skrivit ett flertal artiklar och böcker om neopaganism. Trots hennes många bidrag till fältet har hon inte publicerat många verk om neopaganistisk magi: i själva verket endast en: *Wicca and the Christian Heritage: Ritual, Sex and Magic*.¹³ I detta verk undersöker Pearson gränserna mellan Wicca och kristendomen (både katolicism och protestantism i England och Frankrike).¹⁴ Pearsons hävdar att kristendomen och wicca inte är så åtskilda som många av dagens wiccaner förmodligen vill tro, utan att kristendomens arv är en del av den wiccanska traditionen. Författaren påpekar att tiden kommer visa huruvida detta arv erkänns av wiccanska utövare i större utsträckning och blir en del av deras historia.¹⁵

I "Working Magic in Neo-paganism" skriver antropologerna David Cheal och Jane Leverick om magi inom neopaganism. Författarnas syfte är att undersöka vad de kallar magiska riter, genom att utföra en etnografisk studie. Enligt författarna tror neopaganister att rätt genomförande av dessa magiska riter ger åtkomst till en rituell kraft som utövarna kan använda.¹⁶ Författarna lånar en av sina intervjupersoners definition av magi, som lyder: "directing energy with intent".¹⁷ Enligt författarna är denna rituellt frambringade magi särskilt

¹¹ Luhrmann, Tanya, "The Magic of Secrecy", *Ethos*, Vol. 17, No. 2 (Jun., 1989), pp. 131-165, s. 131-132

¹² Luhrmann (1989), s. 137-138

¹³ Pearson, Joanne, *Wicca and the Christian heritage: ritual, sex, and magic*, Routledge, New York, 2007

¹⁴ Pearson (2007), s. 1

¹⁵ Pearson (2007), s. 10

¹⁶ Cheal, David & Leverick, Jane, "Working Magic in Neo-Paganism", *Journal of Ritual Studies*: 13(1), 1999, s. 7

¹⁷ Cheal, Leverick (1999), s. 8

viktig för neopaganister, då den är en del av deras syn på världen: en värld där de själva kan påverka sig själva och sin omgivning (vilket Cheal och Leverick menar särskiljer neopaganism från många andra mer dogmatiska religioner). Denna rituella kraft ses som en social konstruktion, som fungerar meningsskapande för utövarna. Genom att utöva magiska ritualer skapar utövaren ett område hen anser vara magiskt: ett område som ger personen mening på grund av att hen har en viss tilltro till vad de upplever med sina sinnen under ritualen, samt deras inställning till magins verkan i livet.¹⁸

Ytterligare en intressant artikel har skrivits av antropologen Damon Lycourinos. I artikeln ”Sexuality, Magic(k) and the Ritual Body: A Phenomenology of Embodiment and Participation in a Modern Magical Ritual”, gör författaren en undersökning utifrån en deltagande observation av en magisk ritual, inom en rituell magi han benämner *Thelemic magic*. Syftet med hans undersökning är att se hur utövaren av denna magiska ritual skapar och upplever denna magi som enligt honom flyttar personen från vardagen till en magisk, helig värld.¹⁹ Gällande hans syn på magi menar han vidare att magi bör studeras som en del av utövarens världsuppfattning och att fokus snarare ska ligga på utövarens skapande av mening genom magiska ritualer samt personens upplevelser. Magi bör därmed studeras med utgångspunkt i utövaren, snarare än utifrån ett stelnat begrepp.²⁰

John P. Blochs bidrag till ämnet, hans artikel ”Individualism and Community in Alternative Spiritual 'Magic'” belyser flera intressanta aspekter om magi som socialt fenomen. Han startar genom att hänvisa till den evigt pågående debatten kring magi och religion och belyser hur exempelvis Durkheim menar att skillnaden ligger i kollektivitet kontra individualism: för att något ska vara religion krävs en stark organisation och ett nätverk av människor som delar världsbild och tro. Bloch menar dock att utövare av magi (vilka han ringar in under begreppet alternativ spiritualitet), trots sin önskan att behålla sin individualitet och undkomma en alltför styrd andlig praktik, tillsammans genom sitt utövande av magi skapar en social rörelse och en gemenskap.²¹

Ett av de största namnen inom forskningen om magi och paganism är historikern Ronald Hutton. Ett av hans främsta verk är *The Triumph of the Moon: a History of Modern Pagan*

¹⁸ Cheal, Leverick (1999), s. 17

¹⁹ Lycourinos, Damon, ”Sexuality, Magic(k) and the Ritual Body: A Phenomenology of Embodiment and Participation in a Modern Magical Ritual”, *Journal of Ritual Studies* 31(2), 2017, s. 61-62

²⁰ Lycourinos (2017), s. 61

²¹ Bloch, Jon P, ”Individualism and Community in Alternative Spiritual 'Magic'”, *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 37, No. 2 (Jun., 1998), pp. 286- 302, s. 86-87

Witchcraft.²² Trots att hans huvudsakliga fokus inte är magi, är hans verk så känt inom forskningsområdet att det förtjänar visst utrymme här. I *The Triumph of the Moon* kartlägger Hutton modern (neo)paganistisk häxkonst, främst i södra Storbritannien, Europa samt Nordamerika. Utifrån sitt empiriska material syftar författaren till att skapa ett narrativ över denna historia som han påpekar kan skrivas på många sätt.²³ I sitt verk hävdar författaren att synen på magi och vad magi är har förändrats i korrelation till samhället i övrigt. Han menar därmed att innebörden av begreppet magi bör förklaras historiskt och kontextuellt.²⁴

Ett verk som skiljer sig något från de övriga i denna översikt, är ”Devil's Stones and Midnight Rites: Megaliths, Folklore, and Contemporary Pagan Witchcraft” av arkeologen Ethan Doyle White.²⁵ Den särskiljer sig då den behandlar häxkonst och magi indirekt: fokus ligger på hur Wiccaner har börjat använda forntida megalitiska monument för sina ritualer, som White oftast benämner *magiska ritualer*.²⁶ Författaren verkar därmed se ritualer och magi som sammanhängande. Syftet med Whites arbete är att undersöka kopplingen mellan förhistoriska megalitiska monument, den folktro som är förknippad kring dem och Wicca.²⁷ Utifrån ett antal författare som har skrivit om dessa monoliter tidigare, menar White att det finns en stark koppling mellan denna plats och den folktro som finns i området.²⁸ Författarens slutsats är dock att megaliter inte är centrala för wiccaners magiska riter. White påpekar att de trots detta är intressanta, då de visar på wiccaners relation till det förflutna och till den lokala miljön de praktiserar i.²⁹

Ytterligare ett verk som har varit inflytelserikt inom området är *Drawing Down the Moon* av journalisten och den wiccanska prästinnan Margot Adler.³⁰ I *Drawing Down the Moon* undersöker Adler neopaganismen i USA ur ett sociologiskt perspektiv. I verket utgår hon från de neopaganister hon själv har mött under många år och kartlägger de neopaganistiska gruppernas framväxt.³¹

²²Hutton, Ronald, *The triumph of the moon: a history of modern pagan witchcraft*, Oxford University Press, Oxford, 2001[1999]

²³ Hutton (2001) [1999], förord

²⁴ Hutton (2001) [1999], s. 67–68

²⁵ Trots att White är tränad arkeolog är arbetar han mycket interdisciplinellt, se <https://ucl.academia.edu/EthanDoyleWhite>

²⁶ White (2014), s. 60-61

²⁷ White (2014), s. 75

²⁸ White (2014), s. 68-71

²⁹ White (2014), s. 75- 76

³⁰ Adler, Margot, *Drawing down the moon - witches, druids, goddess-worshippers, and other pagans in America*, Plume, 2001

³¹ Adler (2001), s. 227

Avslutningsvis kan det konstateras att det finns en förhållandevis tydlig röd tråd genom de verk som har presenterats ovan. Majoriteten av forskningsbidragen har varit antropologiska eller sociologiska verk, där magi har setts som ett mänskligt och samhällsligt och kulturellt fenomen, då de har diskuterat magiska ritualer som förändringsprocesser och som historiska narrativ, som individuella kontra gruppfenomen, samt som en mänsklig konstruktion och sinnesupplevelse. Detta leder givetvis till frågan vad denna uppsats tillför. I denna uppsats fortsätter jag på Huttons spår, då jag undersöker och förklarar mångfalden av syner på magi som ett föränderligt, historiskt fenomen. Skillnaden ligger i att jag inte utgår från ett antropologiskt eller etnografiskt arbetssätt, utan att jag istället vänder mig till litteratur för att besvara mina frågeställningar.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats är att studera mångfalden av magisyner inom det neopaganistiska fältet. Detta genomförs genom att studera, jämföra och förklara synen på magi hos tre olika sorters neopaganistiska författare, som har levt och verkat i olika kontexter. Med kontext åsyftas både den idétradition de själva sade sig tillhöra, de idétraditioner de medvetet eller omedvetet fått inspiration ifrån, samt det samhälle de levde i. I denna uppsats studeras därmed författarnas övertygelse utifrån ett socialt och kontextuellt perspektiv: utifrån antagandet att en individs omgivning påverkar individen, som i sin tur skriver för sin omvärld.

Gällande författarnas magisyn undersöker jag hur respektive författare definierar magi och vad de anser krävs för lyckad magi. Mer specifikt undersöks vilka fysiska eller icke-fysiska verktyg de anser krävs, hur viktig individens upplevelse är för lyckad magi samt hur stor grad av ritualisering som krävs för att magin ska lyckas.

2.2 Frågeställningar

I detta avsnitt presenteras de frågeställningar som besvaras i denna uppsats.

Frågeställningarna är uppdelade i två huvudfrågeställningar, som besvaras med hjälp av fyra arbetsfrågeställningar. Begrepp som kräver förtydligande förklaras i metodavsnittet.

2.2.1 Huvudfrågeställningar:

- Vilken syn på magi ger författarna uttryck för, gällande vad magi är och hur det ska utövas?
- Hur kan varje författares magisyn förklaras utifrån respektive författares kontext?

2.2.2 Arbetsfrågeställningar

- Vad anser respektive författare att magi är?
- Vilka fysiska eller icke-fysiska verktyg anser respektive författare att det krävs för magi?
- Hur ser författarna på relationen mellan ritualisering och magi: hur stark ritualisering krävs?
- Vilken roll spelar individens upplevelse i magisk ritualisering och för dess upplevda effektivitet?

3. Teoretiska anknytningar

I denna uppsats utgår jag ifrån ett antal teoretiska hållpunkter. Mycket inspiration kommer ifrån Trulsson, som har ett antal goda poänger gällande ritualsyn och religiositet. En poäng som hon gör är att neopaganistiska ritualer tidigare har studerats utifrån en alltför hårt dragen ritualsyn. Vidare poängterar Trulsson att dessa definitioner av ritualer har varit så inflytelserika, att de har påverkat skapandet av samt utövandet av ritualer. Utövare som har skapat nya ritualer har med andra ord gjort det med dessa definitioner i åtanke.³² I samförstånd med de ritualteoretiker Trulsson hänvisar till, väljer jag att gå emot giganter såsom van Gennep, Durkheim och Geertz, som sätter mer definitiva gränser kring vad en ritual innebär. Dessa teoretiker, som visserligen har mycket värde och vägt tungt inom forskningen i många år, ger ingen plats för den rituella kreativitet som jag urskönjer i utövandet av magiska neopaganistiska ritualer. I sitt resonemang hänvisar Trulsson till bland andra Catherine Bell, som hon till stor del håller med gällande vikten av en flexibel ritualsyn.³³ Jag finner, liksom Trulsson, Bells begrepp *ritualisering* högst relevant.³⁴ Bell menar att synen på vad ritualer är och vad de bör innehålla är kulturbundet: därför är det olämpligt att använda på förhand skapade, universella definitioner för att ”klistra på” sitt

³² Trulsson (2010), s. 64-65

³³ Trulsson (2010), s. 68

³⁴ Trulsson (2010), s. 65-68

material. Ritualer kan aldrig ses som isolerade beteenden, utan måste studeras utifrån sin kontext. Vidare menar Bell att utövaren skapar sin egen upplevelse, då de omedvetet skapar miljön som sedan präglar deras fysiska upplevelse, som i sin tur bekräftar för dem att deras agerande är rätt. Därmed både skapar och upplever utövaren ritualen: oavsett kultur är ritualer inget som kan existera utanför individens upplevelse.³⁵ Ritualisering innebär, enligt Bell: ”[...] a way of acting that distinguishes itself from other ways of acting in the very way it does what it does; moreover, it makes this distinction for specific purposes.”³⁶ Utifrån Bells resonemang använder jag mig därför av begreppet *ritualisering* istället för *ritual*, då jag anser att detta begrepp bättre fångar in att ritualer är människoskapade processer, snarare än fritt existerande fenomen. Detta gör att jag utgår från individens upplevelse, inte från en på förhand bestämd mall av vad som måste uppfyllas för att något ska räknas som en ritual.

Denna uppsats huvudsakliga fokus ligger på magi, men då jag i denna uppsats ser på ritualer som människoskapade processer och magi som mänsklig upplevelse, särskiljer jag inte mellan ritual och magi utan istället arbetar utifrån begreppet *magisk ritualisering*. Detta då jag anser att det annars skapas gränser som inte finns i neopaganisters magiutövning i verkligheten.

4. Material

4.1 Presentation av material

I detta avsnitt presenteras de tre verk som används som material i denna undersökning. De översiktliga beskrivningarna syftar till att sätta respektive författare och verk i en samhällsmässig kontext.

4.1.1 Gerald Gardner: *Witchcraft today* (1954)

Gerald Gardner anses idag av många att vara grundaren av en sorts modern häxkonst: Wicca.³⁷ *Witchcraft today* var Gardners andra publicerade bok, hans första var *High Magic's Aid*.³⁸ Till skillnad från *High Magic's Aid* är inte *Witchcraft today* ett fiktivt verk: denna är snarare självbiografisk, då Gardner hävdade att han blivit invigd i en grupp med häxor (en *coven*).³⁹ En tid senare fick han tillåtelse av dessa att berätta en del om deras tro och praktik, trots den tysthetsed som han avgett. Det är denna information som ligger till grund för

³⁵ Bell (2009), s. 81-82

³⁶ Bell (2009), s. 81

³⁷ <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Wicca/126164>

³⁸ Gardner, Gerald Brosseau, *High Magic's Aid*, Aurinia books, 1949

³⁹ Gardner, Gerald Brosseau, *Witchcraft today*., Rider, London, 1954, s. 19

Witchcraft today.⁴⁰ I detta verk berättar Gardner om häxornas historia (författaren menar att den coven han blev invigd i har rötter i en uråldrig religion⁴¹) samt om deras tro och ritualer.

4.1.2 Cunningham: *Wicca: A Guide for the Solitary Practitioner* (1988)

Scott Cunningham var en amerikansk utövare av Wicca som även publicerade ett stort antal böcker om ämnet. Vid 24 års ålder blev han invigd i en coven, ledd av Raven Grimassi.⁴² Efter några år lämnade han gruppen och utövade Wicca ensam. Cunningham hade flera vänner som var inflytelserika inom Wicca, bland andra Raymond Buckland. Hans verk *Wicca: A Guide for the Solitary Practitioner* var hans åttonde publicerade verk och blev en av världens mest sålda böcker om Wicca.⁴³ Detta verk ger en grundläggande översikt över wiccansk tro och praktik. I boken utgår författaren inte från endast en specifik form av Wicca, utan säger sig vilja presentera en blandning.⁴⁴ Cunningham menade att Wicca inte skulle förbli en hemlighållen religion, utan att den skulle vara synlig för alla. Boken skrevs i syfte att möjliggöra för alla att praktisera Wicca, oavsett om personen i fråga blivit initierad i en coven eller inte.⁴⁵

4.1.3 Christopher Penczak: *Instant Magick: ancient wisdom, modern spellcraft* (2005)

Gällande Christopher Penczks liv och utövning av häxkonst är inte mycket känt. Penczak är en amerikansk häxa som grundat traditionen Temple of Witchcraft. Hans tradition grundar sig i flera olika sorters häxkonst. Penczak är utövare och lärare i Reiki, herbalism, Kabbalah, astrologi och shamanism.⁴⁶ I sitt verk skriver Penczak att han är influerad av västerländsk magiutövning och att han använt sig av detta i sitt verk.⁴⁷ I *Instant Magick: Ancient Wisdom, Modern Spellcraft* ger författaren råd och övningar till läsaren, i syfte att läsaren ska kunna praktisera magi. Penczak menar dock att läsaren inte ska använda de besvärjelser som han beskriver i boken bokstavigt, utan att de kan användas som inspiration. Vidare skriver

⁴⁰ Gardner (1954), s. 25

⁴¹ Gardner (1954) s. 25

⁴² Grimassi är en utövare av häxkonst som har fått influenser från många olika traditioner, bland annat italiensk häxkonst, Gardeniansk Wicca och Kabbalah. Se <http://www.ravengrimassi.net/bio.htm>

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Cunningham

⁴⁴ Cunningham, Scott, *Wicca: A Guide for the Solitary Practitioner*, Llewellyn Publications, [2004]2007, förord

⁴⁵ Cunningham [2004] (2007), introduction

⁴⁶ <https://christopherpenczak.com/about/#.XDxmm89Kh7o>

⁴⁷ Penczak, Christopher, *Instant Magick: Ancient wisdom, modern spellcraft*, Llewellyn Publications, [2005] 2007, s. 2

författaren att alla kan använda hans bok: personen behöver inte tillhöra en neopaganistisk grupp eller ha praktiserat magi tidigare.⁴⁸

4.1.4 Motivering av urval

De tre böcker som ligger till grund för denna undersökning har valts ut på grund av ett antal faktorer, som tillsammans avgjort om böckerna kan sägas vara klassiker inom neopaganismen. Dessa faktorer är deras genomslagskraft inom den neopaganistiska världen, deras genomslagskraft inom forskningsområdet, samt deras innehåll. Gällande deras genomslagskraft för olika grupper inom neopaganismen är detta givetvis mycket svårt, rent av nästan omöjligt att veta. För att avgöra detta utnyttjade jag sociala medier: jag tog kontakt med wiccaner i Sverige genom Facebookgruppen *Wicca i Sverige* och ställde där frågan vilka böcker de tror varit mest inflytelserika i världen och vilka böcker som har varit viktiga för dem. Där fick jag endast fyra svar, vilket givetvis inte är representativt för alla wiccaners syn på inflytelserika böcker. Dock framkom det att deras svar till relativt hög grad överensstämde med de böcker jag ansåg viktiga, vilket kan tyda på att mitt urval varit någorlunda legitimt. Min åsikt kring vilka böcker som var viktiga baserades på en uttömmande genomläsning av neopaganistisk litteratur. Utöver detta tog jag även kontakt med en bekant till mig: en kvinna i sextiofemårsåldern som är praktiserande wiccan och ställde samma frågor till henne. Även hennes svar togs i beaktande vid urvalet av mitt material.

Det är dock inte dessa svar som väger tyngst för detta urval, trots att jag är dessa personer mycket tacksam. Som ovan nämnt har böckernas användning i akademiska kretsar vägt tungt gällande huruvida de skulle vara ett av de tre verken jag undersöker i denna uppsats.

Visserligen är det inte säkert att de har använts mycket av olika neopaganistiska grupper endast för att de är frekvent citerade i forskningsvärlden, men forskare tenderar att undersöka material som de anses vara relevant inom gruppen de undersöker. Att undersöka en bok som förmodligen ingen har läst är inte intressant (så länge det inte är just detta ointresse som undersöks, såklart!).

Dessa tre böcker har även valts ut då de är olika varandra: förutom att ha levt under olika tider, har respektive författare influerats av olika idétraditioner. Detta gör att det är möjligt att undersöka synen på magi utifrån ett urval där mångfalden inom det neopaganistiska fältet synliggörs. Vidare skapar detta urval möjlighet till en intressant studie, då de tre verk som

⁴⁸ Penczak (2005), s. 2-3

undersöks inte har skapats i liknande kontexter, vilket rimligtvis leder till en givande komparation.

Varje verk är publicerade med ett antal år mellan dem: *Witchcraft today* av Gardner publicerades år 1954, *Wicca: The Guide for the Solitary Practitioner* av Cunningham år 1988 och *Instant Magick: Ancient Wisdom, Modern Spellcraft* av Penczak år 2005. Det respektive bok har gemensamt är att de behandlar det ämne som ska undersökas. Detta säger givetvis sig självt men är ändock värt att nämnas här. Trots deras olikheter behandlar alla tre böcker magi, på något sätt. Jag har dock varit tvungen att kompromissa i mitt urval, då främst gällande *Instant Magick: Ancient Wisdom, Modern Spellcraft* av Christopher Penczak. Detta verk har enbart använts i ett fåtal akademiska undersökningar och når därmed inte upp till det kriterium jag haft om detta. Jag anser trots detta att Penczaks verk är relevant för denna undersökning då han i så hög grad särskiljer sig från de övriga två författarna. Andra verk, som är mer kända än denna bok av Penczak, har jag valt bort då de inte innehåller information om författarens syn på magi till en grad som ger ett givande underlag för denna undersökning.

5. Metod

I detta kapitel presenteras de metoder och tillvägagångssätt som har använts för att besvara uppsatsens frågeställningar.

På grund av att de tre verk som undersökningen utgår ifrån inte enbart behandlar magi, genomför jag en systematisk läsning av respektive verk, där alla stycken som är relevanta för uppsatsens frågeställningar sammanställs och analyseras. För att förklara författarnas magisyn gör jag en kvalitativ analys, där författarnas åsikter förklaras och jämförs utifrån ett kontextuellt och historiskt perspektiv.⁴⁹ Två äpplen jämförs inte bara utifrån att bägge är just äpplen, utan även utifrån vilket träd de kom ifrån, med andra ord. För min komparation innebär detta att jag förklarar det jag ser genom att se till författarnas sociala och kulturella kontext, samt vilka idétraditioner de tillhörde och hämtade inspiration ifrån.

I denna undersökning arbetar jag utefter Bells begrepp *ritualisering* och hennes definition av detta. Bell menade som tidigare konstaterat att människan ritualiserar när hon agerar på ett sätt som på något vis skiljer sig från övrigt beteende.⁵⁰ Denna breda definition ger mig som forskare stor frihet i min undersökning. Utifrån detta har jag valt att undersöka författarnas

⁴⁹ Smith, Z. Jonathan, *Imagining Religion: In comparison a magic dwells*, University of Chicago Press, Chicago, 1990

⁵⁰ Bell (2009), s. 81

syn på ritualisering genom att se på just hur mycket de särskiljer beteendet under ritualisering och övrigt beteende. Med andra ord, hur specifika krav ställer författaren på en lyckad magisk praktik? Krävs exempelvis att utövaren följer exakta, på förhand bestämda regler för beteenden eller att personen måste använda verktyg på ett specifikt sätt, tolkar jag detta som ett tecken på höga ritualiseringskrav.

Vidare väljer jag att i denna uppsats se begreppet magi som ett levande begrepp, vilket innebär att jag undersöker det ur ett historiskt perspektiv. Jag ser därmed författarnas språk som ett kontextbundet fenomen: ord är inte statiska utan förändras beroende på tid och rum.⁵¹

5.1 Avgränsningar

I denna uppsats har jag valt att ha ett relativt brett studieområde, då jag valt att undersöka det som ryms inom beteckningen neopaganistisk häxkonst. Jag hade kunnat avgränsa mitt forskningsområde till att endast behandla magi inom Wicca, då det hade varit i linje med forskare som menar att neopaganistisk häxkonst de facto utövas av wiccaner (exempelvis White, se 2.2). Jag har dock valt att gå emot denna syn på neopaganistisk häxkonst och gör en mer flytande avgränsning, då mitt syfte är att arbeta med och undersöka mångfalden inom synen på magi, genom att undersöka litteratur från författare tillhörande olika idétraditioner. Jag har därför utvidgat mitt studieområde till att innefatta författare som kan sägas utöva neopaganistisk magi, men inte nödvändigtvis wiccansk magi.

Vidare är denna avgränsning lämplig då det i verkligheten inte finns alltför skarpa gränser mellan exempelvis Wicca, Gudinnetro och annan neopaganistisk praktik som utövar magi. Därför vore det inte lämpligt för mig att dra alltför skarpa gränser runt mitt material. Då gör jag inte den empiriska verkligheten rättvisa.

6. Analys och diskussion

I detta kapitel besvaras och diskuteras uppsatsens frågeställningar. Kapitlet tar sin början i författarnas magisyn, för att sedan avslutas med en diskussion kring hur respektive författares magisyn kan förklaras utifrån personens kontext.

⁵¹ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012, s. 177

6.1 Författarnas definition av magi

Utifrån detta material kan det konstateras att alla författare har en liknande åsikt kring vad magi innebär. Gardner menar att magi inte är ett övernaturligt fenomen, utan ett verktyg för att använda en kraft (*power*) som finns inom människan.⁵² Gardner använder termer som nästan är naturvetenskapliga, då han beskriver denna kraft som likt en elektromagnetisk kraft. Denna kraft kan, enligt honom, bli starkare genom vissa aktiviteter och övning.⁵³ Gardner beskriver inte denna kraft lika ingående eller konkret som de två senare författarna och han förklarar det snarare genom att ge historiska exempel på människor han menar har haft denna kraft. Exempelvis skriver Gardner att vissa människor föddes med krafter, som sedan ” [...] discovered that certain rites and processes increased these powers [...]”.⁵⁴ Gardner menar dock därmed att denna kraft är mer eller mindre medfödd: de som inte har den från födseln kan inte få den genom ritualisering senare i livet.⁵⁵

Även Cunningham använder begreppet *power* för att beskriva den kraft som används i magi. Till skillnad från Gardner menar dock Cunningham att det finns tre olika sorters kraft: *personal power*, *earth power* och *divine power*. Dessa krafter finns både inom människan och utanför: *personal power* är som namnet antyder en kraft som människan har inom sig och som hon får genom naturen och från mat och dryck. Denna energi finns sedan inom människan men släpps ut genom exempelvis rörelse och sexuell aktivitet. *Earth power* finns istället i planeten och i naturen. *Divine power* är en speciell kraft: Cunningham menar att det är kraften som manifesterar sig när personlig eller jordlig kraft används. Denna energi finns inom Gudinnan och Guden och beskrivs av författaren som en universalkraft. Magi hänger samman med denna kraft då utövaren genom magisk ritualisering använder dessa krafter eller energier för att förändra sitt liv. Likt Gardner, menar Cunningham vidare att magi inte är ett övernaturligt fenomen, utan ett sätt att använda krafter som finns naturligt i världen. Författaren menar att naturvetenskapliga forskare helt enkelt inte har upptäckt dessa krafter än.⁵⁶

Penczaks beskrivning av magi och den kraft som används däri, är mycket lik framförallt Cunninghams begrepp *power*. Penczak kallar dock den kraft som används i magi för *will* (vilja, viljekraft). Penczak beskriver *will* som en obligatorisk del i magiutövning.⁵⁷ Liksom

⁵² Gardner (1954) s. 31

⁵³ Gardner (1954), s. 21

⁵⁴ Gardner (1954), s. 22

⁵⁵ Gardner (1954), s. 31

⁵⁶ Cunningham (1988) s. 21–22

⁵⁷ Penczak (2005), s. 13

Cunninghams *kraft* menar han att det finns flera olika sorters *will*: *personal will* och *divine will*. Bägge dessa *will* finns inom människan. *Personal will* beskriver Penczak som de önskingar, den vilja som individen har rent egoistiskt, det vill säga personens drömmar, önskingar eller rädslor. En *persons divine will* är istället det som en persons själ vill ha.⁵⁸ Magi är den praktik, det verktyg, som används för att använda denna *will*.⁵⁹ Vidare menar författaren att magi är ett personligt fenomen: människors förståelse av magi kan variera.⁶⁰ I vissa delar av sitt verk, ger Penczak uttryck för en ännu bredare syn på magi, exempelvis då han säger: ”My definition of magick is very broad [...]. Magick isn’t always about spells, instant magick or otherwise”.⁶¹ Med detta menar han att en individs beteenden, tankar och uttalanden är former av magi, då de hänger samman med personens *will* och intention.⁶²

Utifrån denna analys kan det konstateras att alla tre författare, på en fundamental nivå, har samma syn på magi: alla menar att magi är ett sätt att alstra och kontrollera en kraft som finns inom människan. Den kanske tydligaste skillnaden ligger istället i att alla författare kallar denna kraft för olika saker. Vidare är Gardner’s syn på kraften betydligt mer villkorad än Cunningham och Penczaks, då han till skillnad från de två senare författarna menar att alla inte har den. Det är därmed ingen universal kraft, på det sätt som Cunningham och Penczak menar. Detta innebär att även hans syn på magi är mer villkorad, då det enligt honom inte går att utöva magi utan denna kraft (vad vore syftet?).⁶³

6.2 Författarnas syn på verktyg i magiutövning

I detta material ger Gardner uttryck för att det krävs specifika verktyg och ageranden för lyckad magisk ritualisering. För att utöva magi på ett effektivt sätt krävs det, enligt Gardner, gemensam utövning, där män och kvinnor deltar i par. Vanligen är dessa gifta, men detta ser Gardner inte som ett absolut krav.⁶⁴ Gardner lägger vidare vikt vid skillnader mellan män och kvinnor då han påstår att vissa riter kräver att en man är ledare och andra riter kräver att en kvinna leder. Om en man inte finns tillgänglig kan dock en kvinna tillfälligt ersätta mannen, men det är inte möjligt att ens tillfälligt ersätta kvinnan.⁶⁵ Det är dock oklart om detta är ett vanligt krav inom ritualer där magi utövas. Vidare menar Gardner att det är nödvändigt att

⁵⁸ Penczak (2005), s. 19

⁵⁹ Penczak (2005), s.5

⁶⁰ Penczak (2005), s. 1–3

⁶¹ Penczak (2005), s. 158

⁶² Penczak (2005), s. 158–159

⁶³ Gardner (1954), s. 31

⁶⁴ Gardner (1954), s. 31

⁶⁵ Gardner (1954), s. 48–49

skapa en så kallad häxcirkel under magiska ritualer. Som ovan nämnt menar Gardner att den kraft som utvinns under magiska ritualer då dras fram ur människan. Cirkeln är då till för att förhindra att denna kraft försvinner, vilket skulle omöjliggöra användning av den.⁶⁶ Gardner menar vidare att det de häxor han samtalat med menar att det är fördelaktigt att vara naken under magisk ritualisering, då kläder hindrar kraften de alstrar från att brukas effektivt. Gardner håller med om detta då han berättar att han själv inte upplever människors kraft på samma sätt när de är påklädda.⁶⁷ Även Penczak lägger stor vikt av den magiska cirkeln under magisk ritualisering. Till skillnad från Gardner menar dock Penczak att den magiska cirkeln kan, om utövaren vill, skapas endast med hjälp av personens viljekraft (*will*) och känslomässiga upplevelse av magin.⁶⁸ Penczak använder därmed äldre, traditionella delar av ritualer, men förändrar dem så att de passar hans egen övertygelse eller tradition. Till skillnad från Gardner anser Cunningham att en person kan genomföra en lyckad, magisk ritualisering ensam. Cunningham påpekar att han bryter mot många konventioner genom att skriva en bok utifrån att alla, oavsett i grupp eller ensamma och oavsett om utövaren är invigd eller inte, kan utöva wicca.⁶⁹ Gällande huruvida det krävs sällskap för en lyckad ritualisering, är Cunninghams åsikt betydligt mer överensstämmande med Penczak än med Gardner. Detta då Cunningham menar att utövaren inte måste utöva magi i grupp, om hen inte vill det. Författaren menar dessutom att sällskap kan vara störande.⁷⁰ Penczak diskuterar inte uttryckligen huruvida magisk praktik ska utföras i grupp eller ensam. I och med att hela detta verk av honom är skrivet utifrån perspektivet att en ensam utövare ska kunna utgå från hans råd, ser han inte magiutövning i grupp som överlägset praktiseringen av en ensam utövare. Detta syns genomgående i hela denna boken, då exempelvis alla hans förslag på ritualiseringar, utgår från att personen agerar ensam.⁷¹ Huruvida han ser negativt på utövning i grupp är oklart.

Gällande huruvida utövaren ska vara naken eller påklädd har det skett en gradvis förändring i dessa böcker: Gardner menar, som ovan nämnt, att kläder fungerar störande för magi.⁷²

Cunningham ser mer pragmatiskt på detta: han menar att det inte är en nödvändighet. Om utövaren inte känner att rituell nakenhet tillför något positivt till ritualiseringen, är det inte

⁶⁶ Gardner (1954), s. 52

⁶⁷ Gardner (1954), s. 20–21

⁶⁸ Penczak (2005), s. 115

⁶⁹ Cunningham (1988), introduction s. xiv

⁷⁰ Cunningham (1988), s. 53

⁷¹ Se exempelvis Penczak (2005), s. 67–68

⁷² Gardner (1954), s. 20–21

relevant.⁷³ Till skillnad från de andra två författarna lägger Penczak ingen som helst vikt vid nakenhet för magisk ritualisering, vilket gör att han skiljer sig från de andra två författarna. Penczak skriver i själva verket överhuvudtaget ingenting om nakenhet eller nödvändigheten av specifika kläder för magiutövning. Detta tyder på att utövaren ska utöva sin magi påklädd eller alternativt, att det inte spelar någon roll om personen är på- eller avklädd.

En aspekt där Cunningham och Penczak är mer lika varandra och där Gardner står ut, är gällande vikten av individens avsikt och vilja för effektiv magiutövning. Enligt Cunningham är individens *Personal Power* helt avgörande för att magi ska få genomslagskraft: om inte personen har detta, är ritualen i övrigt helt meningslös. Enligt honom måste denna kraft användas i samband med en stark känsla av behov, för att magi ska fungera.⁷⁴ Penczak för ett liknande resonemang: han ser inte magi som ett fenomen som är fristående människan. Bara för att en ritual är korrekt genomförd får den inte den önskade effekten, om inte utövaren har en personlig koppling till universums krafter.⁷⁵ Vad Penczak menar med dessa krafter är oklart. I detta verk av Gardner, skriver författaren ingenting som gällande detta är likt Cunninghams och Penczaks syn.

Gardner har en mer ”vetenskaplig”, oorganisk syn på magi. Han menar att kraften som behövs för att utöva magi visserligen finns inom människan men vänder sig emot dem som säger att magi de facto är användning av den mänskliga viljan.⁷⁶

Gällande vikten av fysiska föremål under en ritualisering, menar Penczak att vissa verktyg eller föremål kan vara till hjälp, men att utövaren har allt som egentligen krävs inom sig. Exempelvis kan utövaren skapa en så kallad häxcirkel genom att endast använda sin vilja (will), fokusera sina intentioner och genom att använda sina upplevelser, om hen inte har tillgång till fysiska verktyg.⁷⁷ Penczak påpekar dock att han inte kastar mer traditionell magi med fysiska verktyg åt sidan, utan att dessa också är mycket effektiva.⁷⁸

6.3 Författarnas syn på ritualisering och magi

När författarnas syn på vikten av ritualisering jämförs, kan det konstateras att alla tre skiljer sig något åt från varandra. Den författare som ger uttryck för störst ritualiseringskrav är

⁷³ Cunningham (1988), s. 49–50

⁷⁴ Cunningham (1988), s. 25

⁷⁵ Penczak (2005), s. 61

⁷⁶ Gardner (1954), s. 77, s. 180

⁷⁷ Penczak (2005), s. 115–116

⁷⁸ Penczak (2005), s. 114

Gardner, som har betydligt striktare krav för vad ritualisering ska bestå av än övriga författare. Utifrån detta material hävdar jag att Gardner har en relativt strikt syn på ritualiseringens roll för utövning av magi. Visserligen beskriver han, som ovan nämnt, kraften som medfödd vilket eventuellt skulle tala för att han skulle anse ritualisering vara mindre relevant.⁷⁹ Dock verkar så inte vara fallet: i sitt verk sammankopplar han ritualer och magi kontinuerligt och verkar se dessa som sammanhängande.⁸⁰ Enligt Gardner krävs specifika handlingar för att arbeta med magi och dessutom menar han att de häxor som han har intervjuat inte gett honom tillåtelse att berätta i detalj hur dessa går till.⁸¹ Det faktum att han inte får förtälja hur häxorna genomför sin magiska praktik i någon närmre aspekt visar på att magiska ritualer är förutbestämda och har fasta gränser: det finns med andra ord rätt och fel sätt att genomföra magiska ritualer.

Cunningham menar att de flesta wiccaner inte genomför komplicerade magiska ritualer, utan ritualiserar sin magiutövning på ett enkelt sätt. Författaren påpekar dock att vissa wiccaner föredrar mer komplicerade ritualiseringar. Cunningham menar att hur utövaren ritualiserar spelar mindre roll, på så sätt att vilka verktyg (fysiska eller icke-fysiska) som används är upp till utövaren själv att välja.⁸² Cunningham ger uttryck för en ännu mer positiv syn på stor rituell kreativitet då han säger:

Anyone can practice magic [...]. If certain words or gestures pop into your mind while performing a spell and they seem right, by all means use them. If you can't find a ritual to your liking or that fits your needs, create one.⁸³

Jag tolkar vidare detta citat som att Cunningham ser det som nödvändigt att genomföra magi genom någon sorts ritualiserad handling, vilket han därmed har gemensamt med Gardner. Trots att han ger utövaren stor rituell kreativitet, verkar han lägga vikt vid att utövaren på något sätt ritualiserar sin magiutövning. Den främsta skillnaden mellan Gardner och Cunningham gällande detta, är därmed hur stor ritualisering de anser krävs och hur mycket individen styr över hur ritualiseringen ska se ut.

⁷⁹ Gardner (1954), s. 31

⁸⁰ Se exempelvis Gardner (1954), s. 181

⁸¹ Gardner (1954), s. 27

⁸² Cunningham (1988), s. 25

⁸³ Cunningham (1988), s. 26

Utifrån min tolkning har Penczak den mest flexibla synen på ritualisering: han tillåter störst rituell kreativitet av alla tre författare och ställer minst krav på ritualisering i magisk praktik. Detta kan kopplas till det faktum att Penczak menar att det ska vara möjligt att kunna utöva magi oavsett var personen är:

You can't always get to your altar, and many times you need magick in your car, at work, or on the run. The spells here are accessible at any time, through meditation, visualization, words, and intent.⁸⁴

Som citatet ovan visar, ser författaren magi som ett verktyg som personen måste kunna ha åtkomst till hela tiden. Detta leder till att utövaren inte kan vara beroende av långa, ceremoniella ritualer. Det som skiljer utövning av magi från vilken annan aktivitet som helst, tycks vara individens sätt att tänka. Penczak skriver att förändringen av medvetandet, vilket ska vara det första steget i magiutövning eller andra ritualer, är grunden till all magiutövning. Författaren menar att personen måste vara fokuserad och inte vara tankspridd under dessa aktiviteter, för att personen ska vara i kontakt med sin will (vilja) och på så sätt genomföra effektiv magi.⁸⁵ Penczak förklarar detta som att personen förändrar sina hjärnvågor från ett en sort som forskare enligt honom kallar betahjärnvågor, till något som istället kallas alpha-, theta- eller deltahjärnvågor. Skillnaden mellan betahjärnvågor och de övriga innebär en skillnad i individens fokus: i betastadiet är personen pigg och klar i tankarna, i de övriga tre är personen mer eller mindre avslappnad och i ett dagdrömmande tillstånd.⁸⁶ Här är det tydligt att även Penczak, liksom Gardner och Cunningham, hänvisar till naturvetenskaplig forskning i sitt resonemang om magi.

Det kan därmed konstateras att, när författarnas syn på vikten av ritualisering jämförs, alla tre skiljer sig något åt från varandra. Den författare som ger uttryck för störst ritualiseringskrav är Gardner, som har betydligt striktare krav för vad ritualisering ska bestå av än övriga författare. Den som ger uttryck för minst ritualiseringskrav är Penczak. Dock menar även Penczak, liksom Gardner och Cunningham, att utövning av magi är ett agerande som skiljer

⁸⁴ Penczak (2005), s. 2

⁸⁵ Penczak (2005), s. 14

⁸⁶ Penczak (2005), s. 15

sig åt från annat beteende. Både Cunningham och Penczak betonar vikten av att kunna använda magi oavsett plats eller tid.

6.4 Individens upplevelse under utövning av magi

Gällande hur viktig individens upplevelse under magisk ritualisering är för dess resultat, skiljer sig Gardner från de andra två då han, i detta material, inte lägger någon vikt vid den. Visserligen menar han att individens ansträngning är viktig på så sätt att fysisk ansträngning är en viktig del under magisk ritualisering, då det alstrar den kraft som används under magi.⁸⁷ Jämfört med de andra författarna är individens känslomässiga upplevelse osynlig i Gardners verk. Cunningham delar Gardners syn på att fysisk ansträngning frigör kraft att använda för magi.⁸⁸ Han beskriver dock, förutom detta, flera andra sätt där individens upplevelse är av vikt för ritualiseringen. Han menar exempelvis att många wiccaner fokuserar på de sinnliga intrycken under magiska ritualiseringar, exempelvis genom att dofta på rökelse, betrakta eldsflammar och använda sig av visualiseringar. Cunningham beskriver att dessa sinnliga upplevelser hjälper utövaren att samla den *power* (kraft) som krävs för magi.⁸⁹ Individens upplevelse är därmed helt nödvändiga för många wiccaners magiutövande. Författaren beskriver dock inte detta som det enda sättet att utöva magi.

Jag menar att individens medvetande och sinnesstämning är en del av dess upplevelse, då en persons medvetande påverkar hur hen uppfattar sin omgivning. Gällande just medvetandet under ritualer skriver Cunningham att individens avsikt och vilja är viktig för effektiv magiutövning. Enligt Cunningham är individens *Personal Power* helt avgörande för att magiska få genomslagskraft: om inte personen har detta, är ritualen i övrigt helt meningslös. Enligt honom måste denna kraft användas i samband med en stark känsla av behov, för att magi ska fungera. Individens känsloliv är därför en del av ritualiseringen.⁹⁰ Penczak för ett liknande resonemang: han ser inte magi som ett fenomen som är fristående människan. Bara för att en ritual är korrekt genomförd får den inte den önskade effekten, om inte utövaren har en personlig koppling till universums krafter.⁹¹ Vad Penczak menar med dessa krafter är oklart,

⁸⁷ Gardner (1954), s. 20

⁸⁸ Cunningham (1988), s. 43

⁸⁹ Cunningham (1988), s. 43

⁹⁰ Cunningham (1988), s. 25

⁹¹ Penczak (2005), s. 61

men då författaren just beskriver detta som en personlig koppling, kan det sägas vara en personlig, känslomässig relation.

Enligt min tolkning är Penczak den författare som lägger störst vikt vid utövarens upplevelse och känslor under magiutövning. Penczak lägger stor vikt vid individens upplevelse för effektiviteten av magisk ritualisering. Bara för att en ritual är korrekt genomförd får den inte den önskade effekten, om inte utövaren har en personlig koppling till det han kallar för universums krafter.⁹² Vidare lägger författaren stor vikt vid visualisering under ritualiseringar, det vill säga att individen själv skapar en bild av vad hen vill uppleva, att hen ser vad som händer, inom sig. Exempelvis beskriver Penczak hur utövaren i en viss magisk ritualisering ska känna energier, känna en eld inom sig och känna hur kroppen blir mer livskraftig.⁹³ Penczak är inte unik med att betona visualisering för lyckad magisk praktik: detta gör även Gardner, som exempelvis ger instruktioner för hur utövaren ska se hur sina verktyg strålar av kraft och känna hur sin *personal power* rör sig i verktygen.⁹⁴

Gällande individens upplevelse för lyckad ritualisering, är därmed Cunningham och Penczak mer lika varandra. Gardner skiljer sig från de andra två författarna då han, i detta verk, inte lägger någon som helst större vikt vid exempelvis sinnesupplevelser eller känslor under ritualisering, med undantag för den fysiska aktivitet han menar kan användas för att samla *power*.⁹⁵ Slutligen kan det konstateras att det, utifrån detta material, finns indikatorer på att det har skett en förändring i synen på vikten av individens upplevelse under magisk ritualisering. Från Gardner, som lägger mycket lite vikt vid detta, till Penczak, som lägger oerhört stor vikt vid individuell upplevelse.

6.5 Förklaringar till författarnas åsikter om magi

6.5.1 Samhällskontextuella förklaringar

De slutsatser som kan dras utifrån ovan genomförda analys är att författarnas magisyn skiljer sig åt från varandras, då särskilt Gardner och Penczak har olika åsikter kring både vad magi de facto är och hur det ska utövas. Gardners magisyn är, som ovan konstaterats, mer dogmatisk än Cunninghams och Penczaks. Exempelvis ger han uttryck för att magisk

⁹² Penczak (2005), s. 61

⁹³ Penczak (2005), s. 81

⁹⁴ Cunningham (1988), s. 24

⁹⁵ Gardner (1954), s. 20

ritualisering måste genomföras på ett visst sätt.⁹⁶ En del av förklaringen till detta ligger säkerligen i syftet med hans publikation. Enligt Gardner själv var syftet med boken att övertyga läsare om att han hade blivit invigd i en uråldrig mysteriereligion med lika uråldriga traditioner.⁹⁷ Om Gardner hade gett uttryck för en lika liberal magisyn som Penczak, hade detta påstående gått stick i stäv med hans eget påstående. Om Gardner hade menat att magi kan praktiseras hur personen själv vill, utan regler, hade han inte kunnat påstå att han följde en uråldrig tradition. Genom denna mer dogmatiska magisyn får Gardner därmed mer tyngd bakom sitt påstående. Luhrmanns slutsats att hemlighållande av religiös kunskap leder till att informationen upplevs som mer värdefull (se 1.3 Tidigare forskning), stärker därmed denna förklaring.

Vidare kan Gardners mer konservativa magisyn förklaras av att den tid han levde i hade en annan syn på magi än den som finns på många platser i västlandet idag.⁹⁸ Även om Gardner sade sig enbart berätta om en tradition som funnits väldigt länge, var detta något sensationellt och nytt för allmänheten. När Gardner skapade sin religiösa tradition och utformade dess ritualer, mer eller mindre självständigt, hade han säkerligen i åtanke vad samhället ansåg att ritualer var. Kanske var detta för att öka acceptansen av Wicca, som inte var särskilt stor under denna tid. Genom att utgå från de ramverk som finns i samhället, skulle hans religiösa tradition så att säga spela efter samma regler som andra, mer accepterade religioner i samhället. Wicca skulle anses vara en legitim religion. Jag anser att Trulssons påstående om att tidiga ritualer ofta utformades utifrån tidigare ritualteoretiker (det vill säga att ritualiseringen utformades för att stämma in på vad ritualer då ansågs vara) åtminstone delvis förklarar Gardners mer strikta syn på ritualer. Om denna teori av Trulsson stämmer, skulle även Cunninghams och Penczaks bredare ritualsyn (där mindre ritualisering krävs) förklaras av den ändrade synen på ritualer inom akademiska områden. Kanske tog Cunningham och Penczak inspiration från exempelvis Bells ritualsyn.

Även Penczaks syn på individens roll under ritualisering kan förklaras, åtminstone till viss del, av delar av den samhällsanda som finns i samhället i väst. Att enbart säga att förklaringen återigen ligger i individualisering vore bristfälligt, men en eventuell förklaring ligger däri. Jag menar att individens upplevelse av rätt och fel, bra och dåligt väger tyngre i samhället nu, än vad det gjorde för några decennier sedan. Med detta menar jag inte att det är anarki och kaos,

⁹⁶ Detta är exempelvis synligt i Gardner (1954), s. 48–49

⁹⁷ Gardner (1954), s. 19

⁹⁸ Gardner levde mellan år 1884 och 1964, se [https://en.wikipedia.org/wiki/Gerald_Gardner_\(Wiccan\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gerald_Gardner_(Wiccan))

utan att framförallt religiösa auktoriteters minskade makt över privatpersoners liv har lämnat rum för en mer upplevelsebetonad religiositet.⁹⁹ Vidare kan denna förändring ses som en motreaktion mot det samhälle där naturvetenskapen numera styr och där världen för många inte längre är så magisk. Kanske kan denna upplevelsebetonade syn på magi ses som ett sätt att komma runt diskussionen om vad som är naturvetenskap, magi och religion, för svaret ligger då istället hos individen: känner personen att ritualen har verkan, har den det. Känner utövaren hur energierna flödar under ritualiseringen, är gör de det. Denna längtan efter att känna en personlig, känslomässig anknytning till något mer än ögat ser, ser jag även i uppkomsten av ett stort antal frikyrkor under de senaste decennierna, till exempel. Att även neopaganistisk idétradition eventuellt blir mer upplevelsebetonad, skulle därför inte vara förvånande, med tanke på att det enligt mig är en process som sker i övriga samhället och i övriga religiösa traditioner. Detta resonemang för tankarna till Bergers teori om återförtrollningen av världen.¹⁰⁰ En analys och diskussion av denna teori med anknytning till detta material lämnar jag dock till kommande forskning.

6.5.2 Traditionskontextuella förklaringar

En förklaring till skillnaden i synen på magi kan vara författarnas olika traditioner och inspirationskällor. Analysen visade att Gardner särskiljer sig från de övriga två författarna på flera sätt, exempelvis är han den författare med högst krav på ritualisering, medan Penczak är den författare som har kräver minst särskiljning mellan magisk utövning och annat beteende (det vill säga, ritualisering). Cunningham och Penczak är gällande detta mer lika varandra, än Gardner.¹⁰¹ Att så är fallet är inte alltför förvånande: Gardner tillhör en mer renodlad Wiccansk tradition (den han själv skapade, *Gardeniansk Wicca*¹⁰²) medan de övriga två har mer omväxlande idétraditioner som inspiration. Penczak har initierats i och hämtat inspiration från shamanism, Kabbalah, herbalism och Reiki.¹⁰³ Cunningham inspirerades även han av Kabbalah.¹⁰⁴ Kabbalah är en judisk mysticism som främst utgår från muntliga traditioner, där initiaten invigs med stöd av en personlig guide.¹⁰⁵

⁹⁹ Se Berger, Peter L., *The sacred canopy: elements of a sociological theory of religion*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1969

¹⁰⁰ Berger (1959)

¹⁰¹ Se ovan, 6.3

¹⁰² <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Wicca/126164>

¹⁰³ Se ovan, Presentation av material 3.1

¹⁰⁴ Se ovan, Presentation av material 3.1

¹⁰⁵ <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Kabbala/44253>

Vidare är det i princip omöjligt att både Cunningham och Penczak inte har inspirerats av Gardner, då han enligt många uppfann Wicca.¹⁰⁶ Med tanke på Gardners inflytande är det omöjligt att Cunningham och Penczak inte har kommit i kontakt med hans idéer och då antingen anammat dem eller tagit avstånd från dem. Jag anser att Gardners arv är mer synligt hos Cunningham än Penczak, då ovan genomförda analys visar att Penczak står desto längre ifrån Gardner i sina idéer, än Cunningham. Trots att Cunninghams verk är tydligt influerat av Gardner (vilket redan titeln på hans verk avslöjar) har han på flera punkter tagit avstånd från Gardners idéer, exempelvis gällande huruvida magi måste praktiseras i grupp.¹⁰⁷ Det är möjligt att dessa skillnader kan förklaras av den förändrade kontexten: Cunninghams bok publicerades decennier efter Gardners och skulle därför lämpa sig för ett annat samhällsklimat. Att Cunninghams och Penczaks åsikter gällande magi särskiljer sig på många punkter från Gardners, kan därmed förklaras av att de har hämtat inspiration från andra idétraditioner, samt att de har tagit avstånd från vissa av hans egna idéer. Även deras olika levnadstid kan ge en förklaring, vilket diskuterats mer ingående ovan.

Vidare kan Penczaks magisyn förklaras genom att dra paralleller till Aleister Crowley.¹⁰⁸ Dessa två neopaganistiska författares magisyn har flera likheter. Det mest uppenbara tecknet på att Penczak säkerligen inspirerats av Crowley är Penczaks stavning av magi, som han skriver *magick*. Detta till skillnad från både Gardner och Cunningham som istället skriver *magic*. En mer substantiell likhet ligger i bägge författarnas fokus på viljan och den sanna viljan, ett begrepp som ingen av de tidigare författarna Gardner eller Cunningham talade om.¹⁰⁹

Ytterligare en talande likhet mellan Penczak och Crowley är deras breda syn på vad magi innebär. Som konstaterats ovan menade Penczak att magi är ett verktyg för att skapa förändring, genom att använda sin viljekraft (*will*).¹¹⁰ Detta är näst intill ett eko av Crowleys definition, som löd "the Science and Art of causing Change to occur in conformity with Will".¹¹¹

¹⁰⁶ <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Wicca/126164>

¹⁰⁷ Se 6.2

¹⁰⁸ Crowley, som levde fram till mitten av 1900- talet, var en känd occultist och författare som sade sig utöva magi. Crowley grundade en ny religiös tradition, *Thelema*, som betyder vilja (*will*) på grekiska. Se Encyclopaedia Britannica, "Aleister Crowley", <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Aleister-Crowley/630085>

¹⁰⁹ Se 6.1

¹¹⁰ Penczak (2005), s. 5-7

¹¹¹ Crowley, Aleister, *Magick: in theory and practice*, Dover, e-bok, 1976, s. 7

Visserligen är det inte omöjligt att Penczak inspirerats av någon annan som också har talat om den mänskliga viljan, men i och med att Crowley varit så inflytelserik är det mycket troligt att det är just Crowley Penczak inspirerades av gällande detta. Visserligen har säkerligen Aleister Crowley även ha påverkat Gardner och Cunningham, då Crowley har haft en enorm påverkan på neopaganismen. Det är högst troligt att troligt att både Gardner, Cunningham och Penczak inspirerats av hans magisyn: antingen genom att de inspirerats av eller tagit avstånd från hans åsikter. I och med att Crowley och Gardner levde under samma tid och i samma land bör de ha kommit i kontakt med samma idétraditioner, vilket skulle förklara eventuella likheter dem emellan. En likhet mellan Crowley och alla tre författare i denna undersökning, är deras naturvetenskapliga anknytning i sina förklaringar av magiutövning. Redan 1910 skrev Crowley om hur magi är rent matematiskt, då magi likt matematik arbetar utefter ett antal fundamentala lagar.¹¹² Crowley för en utförlig diskussion om detta som dock inte kan återskapas i sin helhet här. Det är givetvis inte säkert att Gardner, Cunningham och Penczak hade denna naturvetenskapliga koppling enbart på grund av inspiration från Crowley. Dock visar detta att det är en förklaring av magi som dessa neopaganistiska författare har gett trots att författarna har levt under helt olika tider.

Slutligen kan det konstateras att denna uppsats har visat att det finns en god korrelation mellan varje författares kontext och hans syn på magi. Att arbeta utefter Huttons perspektiv har därmed fungerat väl för denna undersökning, som i sin tur stärker Huttons åsikt om hur magi ska studeras. De slutsatser som kan dras är författarnas olika magisyn kan förklaras av både deras idétraditioner och det samhälle de verkat i. Detta syns tydligast om Gardner och Penczak jämförs: Gardners magisyn stämmer väl med den mer traditionella, dogmatiska syn på religion och ritual som fanns under hans levnadstid, medan Penczaks mer liberala magisyn korrelerar med den ökade individualiseringen i samhället och med den flora av idétraditioner som han kommit i kontakt med. Cunningham står så att säga med en fot i bägge världar, med tydliga kopplingar till Gardner men med en mer öppen syn på magiutövning, som snarare för tankarna till Penczak. Denna uppsats tyder på att en förändring i synen på magi har skett inom det neopaganistiska fältet, något som dock inte kan avgöras efter en litteraturstudie av enbart tre böcker. Att undersöka neopaganistisk magisyn ur ett förändringsperspektiv lämnar jag dock till kommande forskning.

¹¹² Crowley (1976), s. 21

7. Didaktisk diskussion

Detta ämnesområde är högst relevant för elever i både grundskola och gymnasieskolor runt om i Sverige: och därför även relevant för mig som blivande lärare. Gällande undervisning i religionskunskap i gymnasieskolan, kan neopaganism (och däri neopaganistisk häxkonst, i och med att det är en viktig del av neopaganistisk praktik) anknytas till delar av ämnets syfte, exempelvis där det står att eleverna i skolan ska ” [...] analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa [...]”¹¹³

Neopaganismens olika religiösa variationer kan därmed analyseras då de här räknas som övriga religioner. I och med att denna del av syftet är relativt öppen för tolkning, kan den kombineras med den där av syftet som slår fast att elever även ska ” [...] analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället [...]”. Denna uppsats visar tydligt på vikten av att se religiösa traditioner i deras samhällskontext. Genom att undervisa om neopaganistiska traditioner skulle därför ge eleverna en god förståelse för hur religiösa övertygelser inte är fritt existerande entiteter, utan att de skapas av människor och påverkas av människors levnadsmiljöer.

Detta ämnesområde är som sagt även relevant inom gymnasieskolan, då framförallt i kursen Religionskunskap 2. I denna kurs ska läraren och eleverna arbeta med bland annat: ”Nyreligiösa rörelser och strömningar, vad som kännetecknar dem och vad de har för förhållande till världsreligionerna.”¹¹⁴ I och med att neopaganismen är en del av nyreligiösa strömningar (new age) överensstämmer ämnet väl med denna punkt. Jag menar att neopaganistiska traditioner även kan ses som en del av privatreligiositet, som även det ska behandlas i denna kurs: ”Privatreligiositet. Individuella tolkningar av, och uttryck för, religiösa trosuppfattningar i ett samhälle präglad av mångfald.”¹¹⁵ Slutligen finns det ytterligare en del i kursens syfte som motiverar arbete med detta ämnesområde, nämligen den punkt där Skolverket skriver att eleverna ska gå igenom: ”Olika uppfattningar om relationen

¹¹³ Skolverket, <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/loroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/loroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRREL01%26tos%3Dgr%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f#anchor2>

¹¹⁴ https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/loroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DREL%26courseCode%3DRELREL01%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3#anchor_RELREL01

¹¹⁵ Ibid

mellan religion och vetenskap, hur de kan komma till uttryck och vad de kan betyda för individens förståelse av sig själv och sin omvärld.”¹¹⁶

En lärare som vill arbeta med neopaganism i religionskunskap har många möjligheter. Exempelvis kan läraren arbeta med neopaganismen som en helhet (dock är det ju viktigt att läraren i så fall betonar att neopaganism är ett paraplybegrepp, med många subgrupper) eller kan hen arbeta med en eller flera religiösa grupper som ryms inom detta begrepp. Exempelvis skulle läraren och eleverna kunna arbeta med Wicca och wiccansk magi. Genom att lära sig om magi, skulle eleverna få möjlighet att få en större förståelse för hur en religiös övertygelse kan påverka en individs sätt att se på världen och hur en sådan övertygelse och världsbild påverkar sättet individen lever sitt liv. Detta är givetvis eftersträvansvärd förståelse gällande alla religioner (och högst möjligt för eleverna).

Jag tror att många elever idag anser neopaganistiska religioner som mindre främmande än religioner som de förmodligen ser som mer dogmatiska, exempelvis islam och kristendom.¹¹⁷ Samtidigt vet förmodligen eleverna relativt lite om neopaganistiska traditioner, vilket säkerligen gör det spännande. Jag tror därför att det skulle vara ett mycket uppskattat område att utforska för eleverna. Vikten av att stimulera elevernas genuina nyfikenhet och att ha respekt för vad de faktiskt är intresserade av bör inte underskattas i undervisningssituationer.

¹¹⁶ ibid

¹¹⁷ Att kalla kristendom och islam för dogmatiska religioner utan en djupare motivering kan vara problematiskt. Jag nöjer mig här med att motivera detta genom att hänvisa till hur Islam och Kristendom har långt mycket strängare levnadsregler än majoriteten av neopaganistiska traditioner, där individens frihet betonas. Se Bakgrund och Tidigare forskning för mer om detta.

8. Käll- och litteraturförteckning

8.1 Litteratur

Adler, Margot, *Drawing down the moon: Witches, druids, goddess-worshippers, and other pagans in America*, Plume, 2001, e-book

Bell, Catherine M., *Ritual: Perspectives and dimensions*, Oxford University Press, Oxford, 2009

Berger, Peter L., *The sacred canopy: Elements of a sociological theory of religion*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1969

Bloch, Jon P, "Individualism and Community in Alternative Spiritual 'Magic'", *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 37, No. 2 (Jun., 1998), pp. 286- 302

Cheal, David & Leverick, Jane, "Working Magic in Neo- Paganism", *Journal of Ritual Studies*: 13(1), 1999

Crowley, Aleister, *Magick: In theory and practice*, Dover, e-bok, 1976,

Cunningham, Scott, *Wicca: A guide for the solitary practitioner*, Llewellyn, 1988

Gardner, Gerald Brosseau, *High Magic's Aid*, Aurinia books, 1949

Gardner, Gerald Brosseau, *Witchcraft today.*, Rider, London, 1954

Hutton, Ronald, *The triumph of the moon: A history of modern pagan witchcraft*, Oxford University Press, Oxford, 2001[1999]

Luhrmann, Tanya, "The Magic of Secrecy", *Ethos*, Vol. 17, No. 2 (Jun., 1989), pp. 131-165

Lycourinos, Damon, "Sexuality, Magic(k) and the Ritual Body: A Phenomenology of Embodiment and Participation in a Modern Magical Ritual", *Journal of Ritual Studies* 31(2), 2017

Pearson, Joanne, *Wicca and the Christian heritage: Ritual, sex, and magic*, Routledge, New York, 2007

Penczak, Chistopher, *Instant Magick: Ancient wisdom, modern spellcraft*, Llewellyn Publications, [2005] 2007

Smith, Z. Jonathan, *Imagining Religion: In comparison a magic dwells*, University of Chicago Press, Chicago, 1990

Trulsson, Åsa (2010). *Cultivating the sacred: Ritual creativity and practice among women in contemporary Europe*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2010

White, Doyle Ethan, "Devil's Stones and Midnight Rites: Megaliths, Folklore, and Contemporary Pagan Witchcraft", *Folklore*, 125:1, 60-79, 2014.

Östling, Per-Anders, *Spöken, medier och astrala resor: övernaturliga upplevelser, folketro och alternativa världsåskådningar i våra dagars Sverige*, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala, 2012

8.2 Elektroniska källor

Academia, *Ethan Doyle White*, <https://ucl.academia.edu/EthanDoyleWhite>, senast hämtad 2019-02-17 kl. 11.30

Christopher Penczak, *About Christopher*, <https://christopherpenczak.com/about/#.XDxmm89Kh7o>, senast hämtad 2019-02-17 kl. 10.00

Encyclopaedia Britannica, *Aleister Crowley*, <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Aleister-Crowley/630085>, senast hämtad 2019-02-17 kl. 11.00

Encyclopaedia Britannica, *Kabbala*, <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Kabbala/44253>, senast hämtad 2019-03-04 kl. 10.00

Encyclopaedia Britannica, *Wicca*, <https://academic-eb-com.proxy.lnu.se/levels/collegiate/article/Wicca/126164>, senast hämtad 2019-02-17 kl. 10.15

Pagan Federation International, *What is Paganism?* <http://www.paganfederation.org/what-is-paganism/>, senast hämtad 2019-02-17 kl. 10.00

Raven Grimassi, *Official Biography of Raven Grimassi*, <http://www.ravengrimassi.net/bio.htm>, senast hämtad 2019-02-17 kl.09.50

Skolverket, *Religionskunskap*, <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och->

[fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRREL01%26tos%3Dgr%26p%3Dp&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor2](https://www.fritidshemmet.se/ur/1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRREL01%26tos%3Dgr%26p%3Dp&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor2) , senast hämtad 2019-02-17 kl. 10.15

Skolverket, *Ämne- Religionskunskap*,

https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DREL%26courseCode%3DRELREL01%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa92a3#anchor_RELREL01 , senast hämtad 2019-02-17 kl.10.20

Wikipedia, *Gerald Gardner*, [https://en.wikipedia.org/wiki/Gerald_Gardner_\(Wiccan\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gerald_Gardner_(Wiccan)), senast hämtad 2019-02-16 kl. 10.20

Wikipedia, *Scott Cunningham*, https://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Cunningham, senast hämtad 2019-02-17 kl.09.45

